

«Han var skyldig!»

Hans Fredrik Dahl:
Vidkun Quisling
En fører for fall
Aschehoug 1992 (747 sider)

Den 24. oktober 1945 kl. 02.40 om morgenen ble Quisling henrettet ved skyting på Akershus festning. Sine siste ord, som han rettet til eksekusjonspeletongen, lød: «Jeg er uskyldig!»

Etter å ha lest siste bind av Hans Fredrik Dahls – Quisling-biografi med åpent sinn tvinges jeg til å trekke den motsatte konklusjon. Quisling var skyldig. Tre forhold begrunner denne oppfatningen.

For det første gjelder det Quislings rolle 9. april 1940. Til tross for at Norge var blitt angrepet av tyske tropper, til tross for at både konge, regjering og storting fortsatt fungerte, proklamerte Quisling statskupp og oppfordret norske soldater til å legge ned våpnene. Om noe må dette kalles landsforræderi så må det være dette. Bare et naivt menneske kan få seg til å tro noe annet.

For det andre har jeg festet meg ved Dahls framstilling av Quislings første besøk hos Hitler i desember 1939. Denne høsten hadde Quisling opprinnelig syslet med tanken om å mekle mellom Hitler og Chamberlain. I hans fredsplan inngikk tanken om å etablere et storgermansk forbund bestående av både Tyskland og Storbritannia. Samtidig hadde Quisling andre vyer. Tyskland burde etter hans mening angripe Sovjetunionen. Kommunismen truet menneskeheten. Tysklands historiske og sivilisatoriske misjon ventet i øst. Dessuten hadde Stalin svekket landet gjennom kollektiviseringen og utrenskingene i offiserskorpset.

De tyskere som hjalp Quisling til Berlin i desember 1939, var mest opptatt av Sovjetunionen. Men da Quisling ankom Berlin, var verken fredsmekling eller tysk angrepskrig østover aktuell politikk lenger. Nå dukket Hagelin opp med et tredje prosjekt. Det gikk ut på å vekke den tyske marines interesse for Norge. Stortinget ville etter Quislings mening være «ulovlig» etter 10.1.40. Dermed kunne NS ta makten på «legal» vis og NS-regjeringen gi tyskerne støttepunkter langs norskekysten. Med slike framtidssutsikter måtte tyskerne forstå fordelene ved å støtte NS økonomisk. Slike synspunkter framførte Quisling så vel voerfor Raeder som Hitler. Nettopp Quislings besøk, viser Dahl, fikk Hitler til å starte planleggingen av det tyske felttoget mot Norge. Hitler var faktisk Quisling takknemlig! – Også på dette punkt kan dommen neppe lyde på annet enn landsforræderi.

Det tredje punkt som skal framheves, er Quislings rolle i arrestasjonene og deportasjonen av de norske jødene senhøstes 1942. Riktignok lå ikke jødepolitikken i Norge i hendene på NS. Likevel innførte Quisling yrkesforbud mot jødiske advokater og leger og foretok en registrering av alle landets jøder. Norsk politi stempet «J» inn i deres legitimasjonspapirer. Så vel den nye bestemmelsen i straffeloven som hjemlet arrestasjon av jøder (nødvendig fordi norsk politi skulle delta i arrestasjonene) som lov om inndraging av jøders formue, bærer Quislings underskrift. Dahl mener likevel at tyskerne tok ham ved nesen 26. november 1942 og at Quisling ikke visste hva som hadde foregått før etterpå. Men hva sa han da? Offentlig forsvarte han tyskenes gjerninger. Han reserverte seg aldri. Tvert imot ble han mer og mer rabiati i sine angrep på

jødene. «Han slo nå offentlig til mot jødene så det smalt,» skriver Dahl. I rettferdighetens navn skal det tilføyes at han synes å ha fått anfektelser i fengselet. Men heller ikke nå sa han noe offentlig. – Det kan godt være at Quislings befatning med jødene ikke er landsforræderi i juridisk forstand. Men at denne siden av Quisling tjener ham til liten ære, kan det ikke være tvil om.

Sannsynligvis anså Quisling seg selv som uskyldig til siste slutt. Denne naiviteten gjør nok mannen, som helst likte å lese bøker eller skrive filosofiske memoranda, patetisk, men den unnskylder ham ikke. Tvert imot virker det uhyggelig når Quisling kunne få seg til å hevde følgende under rettssaken: «Maktpolitisk var jeg avhengig av Tyskland og Adolf Hitler. Men idépolitisk anså jeg Hitler som min underordnede og mitt redskap.» Tilsvarende fryser jeg på ryggen når jeg leser hvordan NS rettferdiggjorde sitt maktmonopol. Dahl skriver: «Fordi partiet var legemliggjørelsen av folkets livsvilje, og hadde fått rett i de maningsord det i snart ti år hadde rettet mot folket. . . . representerte NS folkeviljen «enten vi er i flertall eller mindretall». . . . Partiet hadde rett til makt fordi det hadde fått rett i sak.»

Det understrekes at Dahl ikke rehabiliterer Quisling. Han har bare villet skildre «Quisling på hans egne premisser». Dermed har Dahl gitt oss et forsøk på å få fram det logiske, det sammenhengende i Quislings gjøren og laden. Den som ikke kan tåle det over 47 år etter krigens slutt, må det være noe galt med. Mitt hovedinntrykk av Dahls bok er at den 9. april trodde Quisling på en rask tysk seier og på at Norge deretter ville få (et utstrakt) selvstyre. Som han kunne stå i spissen for og høste æren av. I virkeligheten ble han sittende på tyske bajonettens nåde hele krigen. Hans tragedie består i at han – til tross for at han følte seg sveket av Hitler – var for naiv til å trekke seg tilbake. Dermed ble han med begivenhetenes ubønnhørlige malstrøm nødt til å løpe tyskernes ærend. Hans Fredrik Dahls utmerkede, men akk så omfangsrike bok bekræfter således hinsides all tvil at og hvordan Quisling gjorde seg skyldig i landsforræderi. Det er hovedsaken. En helt annen sak er spørsmålet om Quisling fikk en rettferdig rettergang. Jeg har mine tvil. Men, altså, skyldig det var han.

Jan-E. Askerøi